

JEANNE D'ARC ROVIOLLA

Näyttämöllinen oratorio »Jeanne d'Arc». Honeggerilla ja Claudelilla on varmaankin ollut painavat syynsä käyttäessään teoksestaan nimitystä näyttämöllinen oratorio eikä ooppera. »Jeanne» ei ole ooppera tavallisessa mielessä. Sen tekstin runoilija luetaan nykyajan kristillisiin mystikkoihin kuuluvaksi, ja Honegger taas on niitä säveltäjiä, jotka pystyvät välittämään modernille ihmiselle hänen omalla sävelkielellään, elämyksiä, jotka koskettavat suoraan sieluun, ohii hermokeskusten välitystoiminnan.

Oratoriollahan yleensä tarkoitamme sävellystä, jossa musiikin muotorakenteen ankarissa puitteissa elämys antaa tunteelle etusijan. Kuoron ja kertojan — evankelistan tai lausujan — tehtävänä on selostaa sisällus lyhyessä, tiiviissä muodossa.

Näyttämöllinen oratorio säilyttää periaatteessa tämän muodon, mutta se jättää myös näkyväselle sijan, jota konserttioratoriossa ei ole. Honeggerin ja Claudelin teos tuo esiin ihmisen tunteet sinä hetkenä, jolloin hän kuollessaan kokee elämänsä huippukohdan. Jeanne'ia, joka lapsellisen tietämättömänä kunniakkaasti tarttuu kansansa kohtaloihin, johdattavat »äänet», jotka tekevät hänet suuren kohtalontapahtuman välineeksi; tapahtuman todellista suuruutta ja välttämättömyyttä hän ei edes itse tajua. Ja niin seisoo hän hämillään roviolla — ihmisten tuomitsemana, jotka niinkään eivät tämän ilnestyksen suuruutta käsitä — ja kuollessaan, katsellessaan takaisin elämänsä, hän saa armon ymmärtää elämänsä merkityksen.

Jeanne saa katsella elämänsä kirjaa, jonka Veli Dominicuksen tuttu hahmo hänelle näyttää. Mutta kirja ei ala lapsuudesta, vaan päättyy siihen, ja sitä ennen kulkevat hänen tapahtumista rikkaan maisen vaelluksensa elämykset käännetyssä järjestyksessä, viimeiset ensin, aikaisemmin koetut myöhemmin. Kuten takaperin näytetyssä filmissä näkee Jeanne maallisen elämänsä ja tulee nyt tietoiseksi siitä valitun hengen kohtalosta, jonka hän tähän saakka on aavistamattaan elänyt.

Puhujalla ja kuorolla on Jeanne d'Arc'issakin oleelliset repliikkinsä, mutta varsinaiset ratkaisukohdat keskittyvät symbolipitoiseen näkyvään muotoon, ja ne vaativat hahmoittumistaan näyttämön kaikin keinoin. Niin käytetäänkin kaikkia mahdolli-

suuksia, tanssia, pantomiinia ja näyttelijätaidetta, symbolista naamiota kuten ihmiskasvojakin, laulua ja puhetta, välittämään ja rikastuttamaan tapauksia.

Mutta kuorolle on vielä varattu eräs erityinen tehtävä. Paitsi sitä, että se on tunnelmia kannattava ja välittävä voima sekä Jeanne'in kuulemien »äänten» tulkitsija, se toimii myös näyttelijänä niinä hetkinä, joina Orleansin neitsyt kokee kansan, oman Ranskan kansansa. Mutta teoksen keskipisteenä pysyy aina Jeanne, eläessään, kuollessaan, tullessaan tietoiseksi rikkaasta, taaksejääneestä elämästään. Ei ole sattuma, että Jeanne ilmentää itseään puhutun sanan avulla — osa vaatii näyttelijätärtä — sillä laulu ilmentää varsinaisesti tunnetta, tietoisuuden voi vain sana puhtaana tuoda esiin.

Näyttämöllinen oratorio tosin tarvitsee hahmoittuakseen oopperanäyttämön keinoja, mutta se käyttää niitä omien lakiansa mukaisesti. Konserttilava muuttuu abstraktiseksi tilaksi, näyttämötasoksi, joka sallii toiminnan ja vaatii sitä. Näyttämökuva rajoittuu tunnelman olennaisiin viittauksiin, joita ei mikään epäoleellinen saa häiritä. Muoto — se, mitä muotoillaan — tulee jokaisen liikkeen ojennusnuoraksi. Kun ooppera edellyttää draamallista toimintaa kyetäkseen valamaan tunteet kohokohtiin — niin välttää näyttämöllinen oratorio tietoisesti kaikkea ulkonaista draamallisuutta. Sisäisen elämyksen dynamiikka on sen päämaali. Näyttämön käytettävissä olevat rikastuttavat, näkyväiset keinot ovat olemassa vain sitä varten, ettei ainoastaan korva, vaan myös silmä toimisi elämyksiä välittävänä kohteena.

»Jeanne d'Arci'n» mitat täyttävälle teokselle ei tietenkään koskaan voi olla olemassa ainoastaan yhtä mahdollista tulkinnan muotoa. Tällä kertaa emme ole valinneet usein tavattavaa vaihtelevan mysteerinäytelmän tyyliä, jossa kuorolla on pelkästään passiivinen, yksinomaan laululle omistettu tehtävä ja jolloin toimintaa elävöitetään miltei revyymäisin kuvamuodoin. Päinvastoin on kuorolla nyt huomattava osuus tapahtumien kulussa, ja niin sen toiminta on silmälle näkyvän dynamiikan oleellisena tekijänä. Ensimmäitun käsityksen pääviejätyksen ollessa puhtaasti esteettinen pyrkii meillä nyt esitettävä muotoherättämään oleellisemmän, välittömämmän eläytymisen. Mutta joka tapauksessa teos puhuu aina omaa puhdasta, kirkasta ja harrasta kieltään, jonka tehosta tuskin kukaan voinee jäädä osattomaksi.

H. Boebel.